

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΑΣΩΝ

Η κλωρίδα των δασών της Κύπρου

(δέντρα, θάμνοι, ημιθάμνοι και ποώδης βλάστηση)

ΚΕΛΕΡΟ: Γ. ΚΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Μ. ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Γ. ΚΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ

Calycotome villosa

Calycotome villosa

Οι πρώτες μαρτυρίες για τα δάση της Κύπρου προέρχονται από τα απολιθώματα κώνων και ξύλων, ηλικίας 5 περίπου εκατομμυρίων χρόνων. Από τα απολιθώματα φαίνεται ότι η οροσειρά του Τροόδους καλυπτόταν από πευκοδάση. Μεταγενέστερη μαρτυρία προέρχεται από το Στράβωνα (64 π.Χ. - 25 μ.Χ.) ο οποίος επαναλαμβάνοντας τον Ερατοσθένη γράφει: «Φησί δ' Ερατοσθένης το παλαιόν υλομανούντων των πεδίων, ώστε κατέρχεσθαι δρυμοίς και μη γεωργείσθαι...»

(Στράβωνος Γεωγραφικόν, 14.684.6.5).

Σήμερα τα δάση και οι δασικές εκτάσεις περιορίζονται κυρίως στα βουνά του Τροόδους και του Πενταδακτύλου. Μικρότερες δασικές εκτάσεις βρίσκονται είτε στους πρόποδες των δυο οροσειρών είτε σε πεδινές και ημιορεινές περιοχές. Έχουν έκταση 1.754, 319 km² (η έκταση της Κύπρου είναι 9.254,480 km²). Σε γενικές γραμμές, μπορούμε να τα διακρίνουμε σε τέσσερις κατηγορίες: α) φυσικά πευκοδάση, β) αναδάσωσης / δασώσεις κυρίως με πεύκη τραχεία, γ) ψηλούς και χαμηλούς θαμνώνες, φρύγανα και λιβαδικές διαπλάσεις, και δ) γυμνές εκτάσεις - φράχτες, μεταλλεία κτλ. Για σκοπούς διαχείρισης χωρίζονται σε δυο μεγάλες κατηγορίες: τα κύρια και τα δευτερεύοντα δάση.

Δάσος Πεύκης Τραχείας (Μαύροι κρεμμοί - Κύκκος)

Χλωριδική σύνθεση

Στο σύνολο της η χλωρίδα της Κύπρου αριθμεί 1.950 περίπου είδη, υποείδη, ποικιλίες, μορφές και υβρίδια (ιθαγενή και επιγενή), από τα οποία τα 140 θεωρούνται ενδημικά, δηλ. απαντούν μόνο στην Κύπρο και πουθενά αλλού. Στα δάση απαντά το μεγαλύτερο μέρος αυτής της χλωρίδας και η χλωριδική σύνθεση τους ποικίλλει από δάσος σε δάσος. Τούτο οφείλεται κυρίως στις οικολογικές συνθήκες της κάθε περιοχής αλλά και σε ανθρωπογενείς παράγοντες. Ποικιλότητα υπάρχει επίσης και στη μορφή ανάπτυξης των φυτών. Γενικά, η βλάστηση διακρίνεται σε δέντρα, θάμνους (ψηλούς και χαμηλούς), ημίθαμνους και πόες (πολυτεείς, διετείς και μονοτετείς). Πιο κάτω ακολουθεί ένα πολύ μικρό μέρος της χλωρίδας των δασών μας.

A. ΔΕΝΤΡΑ

Τα δέντρα αποτελούν τον ανώτερο όροφο των δασών. Τα κυριότερα είδη - κωνοφόρα και πλατύφυλλα - είναι τα πιο κάτω:

A.1. Κωνοφόρα

- (1) Πεύκη η τραχεία (*Pinus brutia*) Πεύκος

Απαντά σε υψόμ. μέχρι 1.200 m. Είναι το κατ' εξοχήν δέντρο των

Κυπάρισσος η αιθαλής

Πλάτανος η ανατολική

δασών της Κύπρου και σχηματίζει εκτεταμένα δάση τόσο στην οροσειρά του Τροόδους όσο και στην οροσειρά του Πενταδακτύλου, αλλά και σε άλλες περιοχές.

- (I) **Πεύκη η μαύρη υποείδ. η παλλασσιανή** (*Pinus nigra ssp. pallasiana*) **Μαντόπευκος**

Σχηματίζει πυκνά δάση στην περιοχή του κεντρικού Τροόδους σε υψόμ. από 1.200 μέχρι 1.950 m.

- (E) **Κέδρος η βραχύφυλλη** (*Cedrus brevifolia*) **Κέδρος**

Περιορίζεται στην ευρύτερη περιοχή του Τριπύλου (Δάσος Πάφου) σε υψόμ. από 800 μέχρι 1.360 m. Είναι το μοναδικό ενδημικό δέντρο της Κύπρου και περιλαμβάνεται σε δυο διεθνείς καταλόγους σπάνιων και απειλούμενων φυτών: τον κατάλογο

Κέδρος η βραχύφυλλη

της Διεθνούς Ένωσης για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN 1996) στον οποίο χαρακτηρίζεται ως τρωτό (Vulnerable) και τον Ευρωπαϊκό Ερυθρό Κατάλογο των Απειλούμενων Φυτών και Ζώων που εκδόθηκε από την Οικονομική Επιτροπή για την Ευρώπη (ECE 1991) του ΟΗΕ, στον οποίο χαρακτηρίζεται ως σπάνιο (Rare).

- (I) **Κυπάρισσος η αιθαλής** (*Cupressus sempervirens*) **Κυπαρίσσι**

Απαντά σε υψόμ. μέχρι 1.200 m. Αφθονεί στην οροσειρά του Πενταδακτύλου και σχηματίζει μικτά δάση μαζί με την Πεύκη την τραχεία.

- (I) **Αρκευθος η δυσσομότατη** (*Juniperus foetidissima*) **Κυπαρίσσι του Τροόδους**

Σχηματίζει συνήθως μικτά δάση, κατά τόπους, μαζί με την Πεύκη τη μαύρη υποείδ. την παλλασσιανή σε υψόμ. από 1.500 μέχρι 1.950 m.

A2. Πλατύφυλλα

- (I) **Πλάτανος η ανατολική** (*Platanus orientalis*) **Πλάτανος**

Απαντά σε υψόμ. μέχρι 1.500 m. Περιορίζεται κατά μήκος ποταμών και ρυακιών πολλές φορές μαζί με την Κλήθρα την ανατολική.

- (I) Κλήθρα η ανατολική (*Alnus orientalis*) Σκλέδρος
Απαντά σε υψόμ. μέχρι 1.500 m. Περιορίζεται κατά μήκος ποταμών και ρυακιών πολλές φορές μαζί με την Πλάτανο την ανατολική.

- (I) Δρυς η βαφική υποείδ. της Αφροδίτης (*Quercus infectoria ssp. veneris*) Βαλανιδιά

Απαντά σε υψόμ. μέχρι 1.300 m. Δε σχηματίζει δάση αλλά περιορίζεται σε μικρές ομάδες δέντρων κατά τόπους. Γιγαντιαία δέντρα βρίσκονται σε διάφορες τοποθεσίες. Ένα αξιόλογο δέντρο, ίσως το μεγαλύτερο στην Κύπρο, βρίσκεται στη Λάνια και είναι ιδιοκτησία του Τμήματος Δασών.

Άλλα αξιόλογα δέντρα:

- (I) Ιτιά η λευκή (*Salix alba*) Αδκιά
- (I) Πεύκη η χαλέπειος (*Pinus halepensis*) Πεύκος
- (I) Πεύκη η πίτυς (*Pinus pinea*) Πεύκος ήμερος
- (I) Χαρουπιά η έλλοβος (*Ceretonia siliqua*) Τερατσιά
- (I) Πιστακιά η ατλαντική (*Pistacia atlantica*) Τρέμιθθος
- (I) Λεύκη η μαύρη (*Populus nigra*) Καβάτζιν

B. ΘΑΜΝΟΙ

Οι θάμνοι είναι ένα σημαντικό μέρος της χλωρίδας της Κύπρου και αποτελούν μέρος του υπορόφου των δασών ή σχηματίζουν εκτεταμένες εκτάσεις ψηλών και χαμηλών θαμνώνων. Υπό ευνοϊκές συνθήκες κάποτε μερικοί θάμνοι παίρνουν διαστάσεις μικρών δέντρων. Διακρίνονται σε ψηλούς (2-6 m) και χαμηλούς (μέχρι 2 m). Τα κυριότερα είδη είναι:

B. 1. Ψηλοί Θάμνοι

- (I) Άρκευθος η φοινικική (*Juniperus phoenicea*) Αόρατος
Απαντά σε υψόμ. μέχρι 400 m. Είναι ένα από τα κυριότερα είδη των ψηλών θαμνώνων της Κύπρου και απαντά στα δάση της οροσειράς του Πενταδακτύλου, της Καρπασίας, του Κάβο Γκρέκο και του Ακάμα.

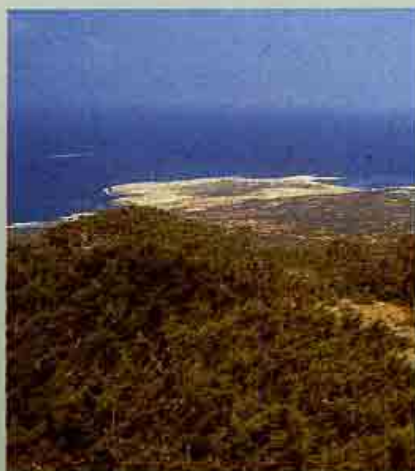
- (E) Δρυς η κληθρόφυλλη (*Quercus alnifolia*) Λατζιά
Απαντά σε υψόμ. από 500 μέχρι 1.800 m. Περιορίζεται στην οροσειρά του Τροόδους.

- (I) Σφένδαμνος η αμβλύφυλλη (*Acer obtusifolium*) Σφένταμνος

Απαντά σε υψόμ. μέχρι 1.500 m τόσο στην οροσειρά του Τροόδους όσο και στην οροσειρά του Πενταδακτύλου.

- (I) Κουμαριά η ανδράχνη (*Arbutus andrachne*) Αντρουκλιά
Απαντά σε υψόμ. μέχρι 1.500 m.

- (I) Πιστακιά η σχίνος (*Pistacia lentiscus*) Σχινιά
Απαντά σε υψόμ. μέχρι 750 m.

Άρκευθος η φοινικική

Δρυς η κληθρόφυλλη

Μποζέα η κυπρία

Ελιά η ευρωπαϊκή

Άλλοι αξιόλογοι ψηλοί θάμνοι:

- (I) Κράταιγος η αζάρολος (*Crataegus azarolus*) Μοσφιλιά
- (I) Δρυς η κοκκοφόρος υποείδ. η καλλίπρινος (*Quercus coccifera* ssp. *calliprinos*) Περνιά
- (I) Άρκευθος η οξύκεδρος (*Juniperus oxycedrus*) Αόρατος
- (I) Πιστακιά η τερέβινθος (*Pistacia terebinthus*) Τρεμιθιά
- (I) Στύραξ ο φαρμακευτικός (*Styrax officinalis*) Στερατζιά
- (I) Δάφνη η ευγενής (*Laurus nobilis*) Δάφνη
- (I) Ελιά η ευρωπαϊκή (*Olea europaea*) Ελιά
- (I) Μυρίκη η τετράγυνη (*Tamarix tetragyna*) Μερικά
- (I) Μύρτος η κοινή (*Myrtus communis*) Μερσινιά
- (I) Ράμνος η αλατέρνιος (*Rhamnus alaternus*) Χρυσοξυλιά

B.2. Χαμηλοί θάμνοι

- (I) Κίστος ο κρητικός υποείδ. ο κρητικός (*Cistus creticus* ssp. *creticus*) Ξισταρκά, λαδανιά
- (I) Κίστος ο φασκομηλόφυλλος (*Cistus salviifolius*) Ξισταρκά
- (I) Κίστος ο μομπελιανός (*Cistus monspeliensis*) Ξισταρκά
- (I) Κίστος ο μικρανθής (*Cistus parviflorus*) Ξισταρκά

Και τα τέσσερα πιο πάνω είδη ξισταρκάς έχουν μεγάλη οικολογική αξία, ιδιαίτερα σαν πυρακώλουθα φυτά.

- (I) Καλυκοτόμη η τριχωτή (*Calycotome villosa*) Ασπροσπαλαθιά

Είναι κοινό είδος και απαντά σε υψόμ. μέχρι 1.100 m.

- (I) Γενίστα η φασκελωτή (*Genista fasselata*) Μαυροσπαλαθιά

Είναι κοινό είδος και διακρίνεται στα υποείδη *fasselata* (υψόμ. μέχρι 1.000 m.) και *crudelis* (υψόμ. 1.100 μέχρι 1.950 m.)

Κίστος ο φασκομηλόφυλλος

Κάππαρις η ακανθώδης

- (I) Λιθοδόρα η τραχεία υποείδ. η ποικιλόχρωμη (*Lithodora hispidula* ssp. *versicolor*) Γαουρόγρουμπος

Απαντά σε υψόμ. μέχρι 1000 m.

- (I) Νήριον η ροδοδάφνη (*Nerium oleander*) Πικροδάφνη

Απαντά σε ποταμούς, ρυάκια και υγρότοπους σε υψόμ. μέχρι 1.000 m.

- (E) Πτεροκέφαλος ο πολυανθής (*Pterocephalus multiflorus*)

Ενδημικό είδος το οποίο διακρίνεται σε δυο υποείδη: υποείδ. *multiflorus* που περιορίζεται στην οροσειρά του Τροόδους και υποείδ. *obtusifolius* που περιορίζεται στην οροσειρά του Πενταδακτύλου.

- (I) Θύμος ο κεφαλωτός (*Thymus capitatus*) Θρουμπίν

Είναι κοινό είδος και απαντά σε υψόμ. μέχρι 900 m. Έχει μεγάλη οικολογική αξία γιατί εκτός των άλλων φυτρώνει εύκολα σε απότομες πλαγιές, και σε άγονα και πετρώδη εδάφη προστατεύοντας έτσι το έδαφος από τη διάβρωση.

Άλλοι αξιόλογοι χαμηλοί θάμνοι:

- (I) Βερβερής η κρητική (*Berberis cretica*) Βερβερισσιά
- (E) Μπόζεα η κυπρία (*Bosea cypria*) Ζουλατζιά
- (I) Κάππαρις η ακανθώδης (*Capparis spinosa*) Καππαρκά
- (I) Λεβάντα η στοιχάς (*Lavandula stoechas*) Μυροφόρα
- (I) Σάλβια η θαμνώδης (*Salvia fruticosa*) Σπατζιά
- (I) Ρίγανη η αμφίβολη (*Origanum dubium*) Ρίγανη
- (I) Σαρκοποτήριο το ακανθώδες (*Sarcopoterium spinosum*) Μαζίν
- (I) Ρούδι το βυρσοδεψικό (*Rhus coriaria*) Ρούδι, σουμάκι

Γ. ΗΜΙΘΑΜΝΟΙ

Έχουν ενδιάμεσα χαρακτηριστικά και φθάνουν σε ύψ. μέχρι 50+ cm

- (E) Τεύκριον το μικροποδιοειδές (*Teucrium micropodioides*) Μητέρα

Είναι κοινό είδος και απαντά σε υψόμ. μέχρι 900 m.

- (E) Ηλιάνθεμον το αμβλύφυλλον (*Helianthemum obtusifolium*)

Είναι κοινό είδος και απαντά σε υψόμ. μέχρι 900 m.

- (E) Δίανθος ο κύπριος (*Dianthus cyprius*) Αγριομουσκοκάρφιν

Περιορίζεται στην οροσειρά του Πενταδακτύλου σε υψόμ. από 300 μέχρι 800 m.

Ηλίχρυσον το σφαιρικό

Ηλιάνθεμον το αμβλύφυλλον

- (I) **Ηλίχρυσον το σφαιρικό** (*Helichrysum conglobatum*)
Δάκρυα της Παναγίας, ψυλλίνα

Είναι κοινό είδος και απαντά σε υψόμ. μέχρι 700 m.

- (E) **Αραβίς η πορφυρά** (*Arabis purpurea*) **Κλάματα της Παναγίας**

Απαντά σε σχισμές βράχων και περιορίζεται στην οροσειρά του Τροόδους σε υψόμ. από 500 μέχρι 1.800 m.

Άλλοι αξιόλογοι ημίθαμνοι:

- (E) **Άλυσσον του Τροόδους** (*Alyssum troodi*) **Βρωμόχορτον**
- (E) **Αραβίς η κυπρία** (*Arabis cyprica*) **Κλάματα της Παναγίας**
- (E) **Τεύκριον το κύπριον υποείδ. το κύπριον** (*Teucrium cypricum* ssp. *cypricum*) **Μητέρα**
- (I) **Ρουβία η στενόφυλλη** (*Rubia tenuifolia*)
- (I) **Μικρομερίς η μυρτόφυλλη** (*Micromeria myrtifolia*)

Δ. ΠΟΕΣ

(Μονοετείς, διετείς και πολυετείς)

Τα κυριότερα είδη είναι:

- (I) **Κολχικόν του Τροόδους** (*Colchicum troodi*)

Πολυετές με άσπρα άνθη. Είναι κοινό είδος και απαντά σε υψόμ. μέχρι 1.950 m.

- (E) **Μένθα η μακρόφυλλη υποείδ. η κυπριακή** (*Mentha longifolia* ssp. *cyprica*) **Ποταμοϊτανος**

Κυκλάμιον το κύπριον

Πιγκουικούλα η κρυστάλλινη

Πολυετές το οποίο απαντά σε υγρότοπους σε υψόμ. μέχρι 1.600 m.

- (E) **Κυκλάμιον το κύπριον** (*Cyclamen cypricum*) **Φκιά του λαού**

Πολυετές με άσπρα κάποτε ροδόχροα άνθη. Απαντά σε υψόμ. μέχρι 1.000 m.

- (I) **Πτερίδιον το αέτειον** (*Pteridium aquilinum*) **Φτερίτζιν**

Είναι κοινό πολυετές και απαντά στην οροσειρά του Τροόδους σε υψόμ. από 600 μέχρι 1.800 m.

- (I) **Ουργινέα η παράλια** (*Urginea maritima*) **Αβρόσσιλλα**

Είναι κοινό πολυετές και απαντά σε υψόμ. μέχρι 1.500 m.

- (I) **Ασφόδελος ο θερινός** (*Ashpodelus aestivus*) **Σπουρτούλλα**

Είναι κοινό πολυετές και απαντά σε υψόμ. μέχρι 1.900 m.

Άλλα αξιόλογα είδη:

- (E) **Όρχις η ανατολική υποείδ. του Τροόδους** (*Orchis anatolica* ssp. *troodi*)

- (I) Όρχις η ιταλική (*Orchis italica*) Νούρος του αλονπού
- (I) Κενταύρεια η αγιαλόφιλη (*Centaurea aegialophila*) Βρουτσίν του παρπέρη
- (I) Σιλήνη η κοινή (*Silene vulgaris*) Στρουθίν
- (E) Σιλήνη η λεία (*Silene laevigata*)
- (E) Ονόπορδον το κύπριον (*Oporordum cyprium*) Γαουράγκαθθος
- (E) Άλλιον το γουιλλαινόν (*Allium willeanum*)
- (E) Ανθεμής η τρίχρωμη (*Anthemis tricolor*) Παπούνα
- (I) Ρανούνκουλος ο ασιατικός (*Ranunculus asiaticus*)
- (I) Ρωμουλέα η τεμπσκυανή (*Romulea tempskyana*) Βοσκός
- (I) Μάραθος ο κοινός υποείδ. ο πιπεράτος (*Foeniculum vulgare* ssp. *riperitum*) Μάραθος
- (I) Οφρύς η φαιά υποείδ. η φαιά (*Ophrys fusca* ssp. *fusca*) Μέλισσα
- (I) Αρίσαρον το κοινόν (*Arisarum vulgare*) Χόρτον της κουφής
- (E) Σκουτελλάρια η κυπρία (*Scutellaria cypria*)
- (E) Ρουβία η λάουρα (*Rubia lauræ*)

Τα πιο πάνω είδη αποτελούν ένα ελάχιστο μέρος της χλωρίδας των δασών της Κύπρου. Το σίγουρο όμως είναι ότι τα δάση σαν χώροι με πλούσια βιολογική ποικιλότητα προσφέρουν προστασία σε πάρα πολλά ενδημικά, σπάνια και επαπειλούμενα είδη της κυπριακής χλωρίδας όπως για παράδειγμα, στην Πιγκουικούλα την κρυστάλλινη (*Pinguicula crystallina*), στη Βρασσιική του αγίου Ιλαρίωνα (*Brassica hilarionis*), στο Δελφίνιο του Κάσεϋ (*Delphinium caseyi*), στο Άλυσσον του ακάμα (*Alyssum akamasicum*), στη Ρίγανη την καρδόφυλλη (*Origanum cordifolium*) και στο Ρανούνκουλο του κύκκου (*Ranunculus kykkoensis*), τα οποία μαζί με άλλα 15 είδη βρίσκονται στον Πίνακα 1 της Συνθήκης για τη Διατήρηση της Ευρωπαϊκής Αγριας Ζωής και των Φυσικών Οικοτόπων. Τόσο η καταστροφή όσο και η προστασία της χλωρίδας του τόπου μας και ιδιαίτερα των δασών βασίζονται στον ίδιο τον άνθρωπο. Καλούμαστε να επιλέξουμε είτε την καταστροφή και την ερήμωση είτε την ομορφιά και την καλύτερη ποιότητα ζωής. Για όσους έχουν στο μυαλό τους την πρώτη επιλογή η δασική νομοθεσία προνοεί αυστηρές ποινές (μέχρι £1000 πρόστιμο ή 1 χρόνο φυλάκιση ή και τα δυο μαζί).

Συνομογραφίες

- E = Ενδημικό
- I = Ιθαγενές
- υποείδ. = υποείδος
- ύψ. = ύψος
- υψόμ. = υψόμετρο
- cm = εκατοστόμετρο
- m = μέτρο
- ssp. = υποείδος

Βοηθήματα

Meikle, R.D., Flora of Cyprus vols 1 & 2. 1977 & 1985.
 Χατζηκυριάκου Γ., Η Χλωρίδα της Κύπρου μέσα από Καταλόγους και Πίνακες. 1997.

